Angerenstein
Zorg en Welzijn

OPVOEDEN, BEGELEIDEN EN VERZORGEN

Boom beroepsonderwijs

COLOFON

Boom beroepsonderwijs
info@boomberoepsonderwijs.nl
www.boomberoepsonderwijs.nl

Auteur(s): M. Beers, B. Brouwer, S. van Brouwershaven, T. Cremers, S. Groeneveld, HanSo Educatie, T. Hilhorst, S. de Koning, N. Koopman, V. Landsmeer-Dalm, S. van Mameren, J. Noordzij, U. Peters, T. Terwisscha van Scheltinga, M. Velthoen

Eindredactie: K. Stolk-Haak

Titel: Opvoeden, begeleiden en verzorgen

ISBN: 978 90 3726 432 6

Bronvermelding: Orbon Alija | Nationale beeldbank, Koos Busters.

Eerste druk/eerste oplage

© 2023 Boom beroepsonderwijs | Boom
Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van een (of meerdere) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl).

De uitgever heeft ernaar gestreefd de auteursrechten te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden.

Door het gebruik van deze uitgave verklaart u kennis te hebben genomen van en akkoord te gaan met de specifieke productvoorwaarden en algemene voorwaarden van Boom beroepsonderwijs, te vinden op www.boomberoepsonderwijs.nl.

INHOUD

	Voorwoord	**10**
Thema 1	**Ritme en regelmaat**	**14**
1.1	Dagstructuur	15
1.2	Slaap	18
1.3	Kinderen en slaap	24
1.4	Kritische beroepssituatie	26
1.5	Verdieping: In de praktijk	27
1.6	Begrippen	30
Thema 2	**Persoonlijke verzorging**	**32**
2.1	Verzorging van kinderen	33
2.2	Richtlijnen	35
2.3	Gebitsverzorging	38
2.4	Handverzorging	41
2.5	Haarverzorging	44
2.6	Toiletgang	47
2.7	Menstruatie	49
2.8	Kritische beroepssituatie	51
2.9	Verdieping: In de praktijk	51
2.10	Begrippen	54
Thema 3	**Voeding en gezonde leefstijl**	**56**
3.1	Voeding	57
3.2	Gezonde voeding	58
3.3	Voedselveiligheid	67
3.4	Voedingsproblemen	69
3.5	Diëten	71
3.6	Gezondheidsvoorlichting	75
3.7	Kritische beroepssituatie	79
3.8	Verdieping: In de praktijk	80
3.9	Begrippen	82
Thema 4	**Zelfredzaamheid**	**88**
4.1	Zelfredzaamheid en zelfvertrouwen	89
4.2	Zelfredzaamheid bij baby en dreumes	91

4.3 Zelfredzaamheid bij peuter en kleuter 93
4.4 Zelfredzaamheid bij schoolkinderen 96
4.5 Zelfredzaamheid bij EHBO 97
4.6 Kritische beroepssituatie 100
4.7 Verdieping: In de praktijk 101
4.8 Begrippen 105

Thema 5 Eerste hulp bij kleine ongevallen 106
5.1 De eerste vijf stappen 107
5.2 Hartstilstand en ademstilstand 112
5.3 Bewustzijnsverlies 115
5.4 Bloedingen 117
5.5 Gewrichts- en botletsels 121
5.6 Brandwonden en elektriciteitsletsel 122
5.7 Overige letsels 124
5.8 Kritische beroepssituatie 128
5.9 Verdieping: In de praktijk 129
5.10 Begrippen 131

Thema 6 Methodisch handelen 134
6.1 Methodisch handelen 135
6.2 Een cyclisch proces 137
6.3 Kindgegevens 140
6.4 Methodisch gegevens verzamelen 145
6.5 Gesprekken voeren 149
6.6 Levensverhaal 152
6.7 Kritische beroepssituatie 153
6.8 Verdieping: In de praktijk 155
6.9 Begrippen 158

Thema 7 Signaleren, Observeren en Rapporteren 160
7.1 Waarnemen, signaleren en interpreteren 161
7.2 Observeren 162
7.3 Observatietechnieken 164
7.4 Observatiemethoden 166
7.5 Beïnvloedende factoren 168
7.6 Het verwerken van informatie 170
7.7 Het vastleggen van informatie 172
7.8 Kritische beroepssituatie 174
7.9 Verdieping: In de praktijk 175

7.10 Begrippen ... 178

Thema 8 Observatiemethoden nader toegelicht ... 180
8.1 Reguliere observatie ... 181
8.2 Observeren van ontwikkelingsgebieden ... 183
8.3 Observatiemethoden ... 185
8.4 Observeren met KIJK! ... 189
8.5 Kritische beroepssituatie ... 192
8.6 Verdieping: In de praktijk ... 193
8.7 Begrippen ... 195

Thema 9 Doelgericht werken ... 198
9.1 Doelen opstellen ... 199
9.2 SMART-doelen ... 201
9.3 Verschillende soorten doelen ... 204
9.4 Kerndoelen en ontwikkellijnen ... 205
9.5 Doelen en activiteiten ... 211
9.6 Kritische beroepssituatie ... 213
9.7 Verdieping: In de praktijk ... 214
9.8 Begrippen ... 217

Thema 10 Methodische plannen opstellen ... 220
10.1 Het plan van aanpak ... 221
10.2 Het plan toepassen ... 223
10.3 Een werkplan ... 224
10.4 Een draaiboek ... 226
10.5 Begeleiden en methodische plannen ... 228
10.6 Plannen aanpassen ... 228
10.7 Kritische beroepssituatie ... 230
10.8 Verdieping: In de praktijk ... 231
10.9 Begrippen ... 235

Thema 11 Stimuleren van ontwikkeling ... 236
11.1 Ontwikkelingsgericht werken ... 237
11.2 De baby ... 240
11.3 Dreumes en peuter ... 242
11.4 De kleuter ... 244
11.5 Het schoolkind ... 246
11.6 Zelfsturing en executieve functies ... 247
11.7 Kritische beroepssituatie ... 252

11.8 Verdieping: In de praktijk ... 252
11.9 Begrippen ... 256

Thema 12 Spelen is ontwikkelen ... 258
12.1 Motor van ontwikkeling ... 259
12.2 Spelvormen ... 262
12.3 Spelontwikkeling ... 265
12.4 Druk en rustig spel ... 270
12.5 Vrij spel ... 271
12.6 Geleid en begeleid spel ... 276
12.7 Risicovol spel ... 277
12.8 Kritische beroepssituatie ... 279
12.9 Verdieping: In de praktijk ... 280
12.10 Begrippen ... 283

Thema 13 De uitvoering van activiteiten ... 286
13.1 Belang van activiteiten ... 287
13.2 Dagelijkse en ontwikkelingsgerichte activiteiten ... 295
13.3 Thema-activiteiten ... 297
13.4 Materialen voor activiteiten ... 300
13.5 Activiteiten buiten ... 303
13.6 Aandacht voor techniek ... 306
13.7 Kritische beroepssituatie ... 307
13.8 Verdieping: Bewegen stimuleert het brein ... 308
13.9 Begrippen ... 312

Thema 14 Basistechnieken voor activiteiten ... 314
14.1 Ongevormde materialen ... 315
14.2 Papier ... 317
14.3 Tekenen ... 318
14.4 Schilderen ... 321
14.5 Houtbewerking ... 324
14.6 Textiele werkvormen ... 328
14.7 Techniek ... 330
14.8 Kritische beroepssituatie ... 332
14.9 Verdieping: In de praktijk ... 332
14.10 Begrippen ... 335

Thema 15 Voorlezen en Vertellen ... 338
15.1 Voorlezen versus vertellen ... 339

15.2 Waarom voorlezen en vertellen? ... 340
15.3 Boeken voor alle leeftijden ... 341
15.4 Voorlezen in de praktijk ... 344
15.5 Laaggeletterdheid ... 350
15.6 Kritische beroepssituatie ... 352
15.7 Verdieping: In de praktijk ... 353
15.8 Begrippen ... 356

Thema 16 Kinderparticipatie ... 358
16.1 Kinderparticipatie ... 359
16.2 Pedagogische doelen ... 361
16.3 Taken bij kinderparticipatie ... 363
16.4 Werkvormen ... 368
16.5 Implementatie ... 369
16.6 Kritische beroepssituatie ... 371
16.7 Verdieping: In de praktijk ... 372
16.8 Begrippen ... 376

Thema 17 Seksuele opvoeding ... 378
17.1 Seksualiteit en intimiteit ... 379
17.2 Seksuele diversiteit ... 382
17.3 (On)gezond seksueel gedrag ... 388
17.4 Seksueel misbruik ... 391
17.5 Eigen professionele seksualiteit ... 395
17.6 Kritische beroepssituatie ... 398
17.7 Verdieping: In de praktijk ... 399
17.8 Begrippen ... 401

Thema 18 Rouwverwerking bij kinderen ... 404
18.1 Verlies en rouw ... 405
18.2 Integratief model rouw ... 407
18.3 Rouw en leeftijdsfase ... 409
18.4 Signalen van rouw ... 413
18.5 Kritische beroepssituatie ... 417
18.6 Verdieping: In de praktijk ... 417
18.7 Begrippen ... 420

Thema 19 Werken met 0-Jarigen ... 422
19.1 Het babybrein ... 423
19.2 Fysieke ontwikkeling en verzorging ... 425

19.3 Mijlpalen in de ontwikkeling 429
19.4 Ontwikkelingsmateriaal en spel 430
19.5 Samenwerken met ouders 433
19.6 Kritische beroepssituatie 435
19.7 Verdieping: In de praktijk 436
19.8 Begrippen 439

Bronnen **440**

Index **446**

VOORWOORD

Angerenstein Zorg & Welzijn is een complete serie leermiddelen voor de volgende kwalificatiedossiers:

- Maatschappelijke zorg
- Pedagogisch werk
- Sociaal werk
- Verzorgende-IG.

Voor welzijnsprofessionals is vakkennis van uiteenlopende onderwerpen van groot belang. Het vormt de basis voor het handelen in de beroepspraktijk. De boeken van Angerenstein Zorg & Welzijn bevatten alle benodigde theorie voor de beginnende beroepsbeoefenaar.

De serie leermiddelen voor het kwalificatiedossier Pedagogisch werk bestaat uit zes bronnenboeken met online aanvullende verwerkingsopdrachten, kritische beroepssituaties en toetsen:

Boek	PM	GPM	OA
Ontwikkelingspsychologie	x	x	x
Opvoeden, begeleiden en verzorgen	x	x	x
Communicatie met kinderen, ouders en collega's	x	x	x
Professioneel werken in een organisatie	x	x	x
Gespecialiseerd pedagogisch medewerker		x	
Onderwijsassistent			x

Koppeling kwalificatiedossier 2021

Elk thema heeft een koppeling met één of meerdere werkprocessen van het kwalificatiedossier. Hieronder tref je per thema aan met welk(e) werkproces(sen) deze is gekoppeld:

	Basisdeel									Pedagogisch medewerker kinderopvang						Gespecialiseerd pedagogisch medewerker										Onderwijsassistent								
	B1-K1-W1	B1-K1-W2	B1-K1-W3	B1-K1-W4	B1-K1-W5	B1-K1-W6	B1-K1-W7		B1-K2-W1	B1-K2-W2		P1-K1-W1	P1-K1-W2	P1-K1-W3	P1-K1-W4	P1-K1-W5	P1-K1-W6		P2-K1-W1	P2-K1-W2	P2-K1-W3	P2-K1-W4	P2-K1-W5	P2-K1-W6	P2-K1-W7		P2-K2-W1	P2-K2-W2	P2-K2-W3		P3-K1-W1	P3-K1-W2	P3-K1-W3	P3-K1-W4	P3-K1-W5	P3-K1-W6		P3-K2-W1	P3-K2-W2
1 Ritme en regelmaat	x																																				
2 Persoonlijke verzorging	x															x																					
3 Voeding en gezonde leefstijl																x	x																				
4 Zelfredzaamheid				x		x																													x		
5 Eerste hulp bij kleine ongevallen	x			x																																	
6 Methodisch handelen		x	x	x	x	x	x						x	x	x																						
7 Signaleren, observeren en rapporteren		x																																			
8 Observatiemethoden nader toegelicht		x																																			
9 Doelgericht werken			x	x		x							x	x	x																						
10 Methodische plannen opstellen			x	x	x	x							x	x	x																						
11 Stimuleren van ontwikkeling			x	x	x	x																															
12 Spelen is ontwikkelen			x	x	x	x																															
13 De uitvoering van activiteiten			x	x	x	x							x	x	x																						
14 Basistechnieken voor activiteiten			x	x		x																															
15 Voorlezen en vertellen			x	x		x																															
16 Kinderparticipatie			x									x																									
17 Seksuele opvoeding		x	x																																		
18 Rouwverwerking bij kinderen		x	x																																		
19 Werken met 0-Jarige		x	x	x	x	x						x	x	x	x	x	x																				

Opvoeden, begeleiden en verzorgen

Opvoeden, begeleiden en verzorgen is één van de zes boeken voor Pedagogisch werk. Dit bronnenboek bevat de basiskennis over de onderwerpen: ritme en regelmaat, persoonlijke verzorging, voeding en gezonde leefstijl, zelfredzaamheid, eerste hulp bij kleine ongevallen, methodisch handelen, signaleren, observeren en rapporteren, observatiemethoden nader toegelicht, doelgericht werken, methodische plannen opstellen, stimuleren van ontwikkeling, spelen is ontwikkelen, de uitvoering van activiteiten, basistechnieken voor activiteiten, voorlezen en vertellen, kinderparticipatie, seksuele opvoeding, rouwverwerking bij kinderen en werken met 0-Jarigen.

Opbouw theorie

Een thema bestaat uit drie onderdelen:

1. basistheorie
2. kritische beroepssituatie
3. verdieping in de praktijk.

Basistheorie

De basistheorie bevat informatie die relevant is voor de pedagogisch professional. De theorie wordt verlevendigd met voorbeelden. Belangrijke begrippen worden uitgelegd in de tekst en zijn vet gemaakt.

Wanneer je in de linker kantlijn dit icoontje ziet, kun je in de bijhorende digitale leeromgeving een online aanvulling vinden in de vorm van een filmfragment, verwijzing naar een website of een document.

Kritische beroepssituatie (KBS)
In de KBS word je geconfronteerd met een probleemstelling of dilemma waarbij je niet kunt terugvallen op routinematig handelen. Online vind je bij elke KBS aanvullende opdrachten.

Verdieping: In de praktijk
Elk thema bevat aan het einde het onderdeel 'Verdieping: In de praktijk'. Dit onderdeel beschrijft het belang van de eerder beschreven theorie en op welke wijze de beginnend beroepsbeoefenaar dit toepast in de praktijk.

Digitale leeromgeving
Daarnaast kent Angerenstein Zorg & Welzijn enkele online-aanvullingen die beschikbaar zijn via www.boomdl.nl. Het gaat om de volgende aanvullingen:
- verwerkingsopdrachten
- kritische beroepssituaties
- uitdagingen
- toetsen.
- filmfragmenten.

Voordat je de digitale leeromgeving kunt gebruiken, moet je je licentie activeren:
- Overleg met je docent welk type account je gebruikt.
- Ga naar www.boomberoepsonderwijs.nl/licentie.
- Bekijk de instructiefilm of lees het stappenplan.
- Volg de stappen.

Daarna kun je aan de slag!

Verwerkingsopdrachten
Bij ieder thema horen enkele verwerkingsopdrachten. Deze opdrachten helpen je de informatie uit de theorie te verwerken en toe te passen.

Uitdagingen
Tijdens de uitdaging werk je met meerdere studenten aan een grote opdracht op basis van verschillende thema's waarbij een beroep wordt gedaan op je samenwerkingsvaardigheden en je creativiteit. De uitdaging levert altijd een product op dat wordt beoordeeld.

Veel plezier en succes met het werken met Angerenstein Zorg & Welzijn!